

Baltia ja Pohjoismaat: yhtenäinen työmarkkina-alue?

Markku Sippola

Baltian ja Pohjoismaiden työmarkkinat ovat olleet jatkuvassa rakennemuutoksessa viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajan lisääntyneen globaalin kilpailun ja lamakausien takia. Suurimman mullistuksen kokivat Baltian maat Neuvostoliiton romahdettua, jolloin kokonaiset teollisuudenalat muuttuivat kannattamattomiksi. Myöhemmin erityisesti finanssikriisi 2007-2009 on jättänyt jälkensä Baltian maiden työmarkkinoihin, joissa työttömyys kolminkertaistui muutamassa vuodessa sekä ”sisäinen devalvaatio” nakersi palkkoja ja eläkkeitä.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana on huomattava, että Baltian maiden työntekijät ovat ottaneet vähitellen kiinni Pohjoismaiden palkkatasoa. Vauhti tosin hidastui finanssikriisissä. Jos vertailukohtaksi otetaan Suomen ja Viron välinen palkkaero, mediaanipalkoissa oli noin viisinkertainen ero vuosina 2007-2012. Vuonna 2013 Viron mediaanipalkassa tapahtui reilun sadan euron hyppäys ylöspäin, mikä korjasi suhdetta ”vain” neljäsosaksi Suomen palkasta.

Itämeren alueen työmarkkinakontekstin erityispiirre on Pohjoismaiden ja Baltian keskinäisriippuvuus. Kaksi prosessia muovaavat tällä hetkellä yhteispohjoismais-balttilaisia työmarkkinoita: pohjoismaiset suorat investoinnit Baltian maissa ja Baltiasta Pohjoismaihin suuntautuva työperäinen maahanmuutto. Perustan näille prosesseille on tarjonnut EU:n sisämarkkinoiden vapaa pääomien, työntekijöiden, tavaroiden ja palvelujen liikkuvuus.

Pohjoismailla on ollut tärkeä rooli työpaikkojen luomisessa Baltian maissa suoran investoinnin kautta. Riiassa marraskuun 2014 alussa kokoontuneessa pohjoismais-balttilaisessa liike-elämän foorumissa kerrottiin, että pohjoismaiset yritykset vastasivat noin kolmasosasta Liettuaan, neljänneksestä Latviaan ja jopa puolesta Viroon kohdistuneesta kumulatiivisesta investoinnista vuonna 2013. Baltian maissa toimivia pohjoismaisia, paikallisia ihmisiä työllistäviä yrityksiä oli pari tuhatta, ja ne työllistivät 110 000 työntekijää.

Tärkeää roolia Itämeren alueen työmarkkinoiden muutoksessa näyttölee maahanmuutto. Varovaisestikin arvioiden kymmenesosa Latvian ja Liettuan työvoimasta on muuttanut ulkomaille. Virolaisesta työvoimasta noin viisi prosenttia asuu ulkomailla, mutta kun lukuun lisätään 30 000 Virosta Suomeen säännöllisesti pendelöivää työntekijää, työperäinen liikkuminen on samaa luokkaa kuin Latviassa ja Liettuassa.

Puolalaiset ovat kaikissa Pohjoismaissa suurin työperäisen maahanmuuton ryhmä lukuun ottamatta Suomea, jossa virolaiset ovat enemmistönä. Seuraavaksi tärkein maahanmuuttajaryhmä ovat liettualaiset. Kaikissa Pohjoismaissa ulkomaalaisia työntekijöitä on eniten rakennusalalla, teollisuudessa, maanviljely- ja palvelusektoreilla.

Vuosien 2007-2009 kriisi lisäsi työperäistä maastamuuttoa Baltian maista, koska useille vastavalmistuneille ei ollut sopivaa työkohtaa tarjolla. Pohjoismaat houkuttelivat, koska Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa työttömyysprosentit olivat siedettävää 7-8 prosentin luokkaa ja Norjassa jopa alle viiden prosentin. Vastaanotto Pohjoismaiden työmarkkinoilla ei kuitenkaan ollut helppo, ja vasta EU:hun liittyneistä maista (EU-10) tulleiden maahanmuuttajien määrä notkahti vuosina 2008-2009. Näistä maista kotoisin olevien maahanmuuttajien määrä on pysynyt vakaana muissa Pohjoismaissa paitsi Norjassa, jossa määrä on jatkanut rajua nousua.

Itämeren alueen valtioista Suomen ja Viron työmarkkinat ovat erityisen tiiviisti kietoutuneet toisiinsa. Jopa 100 000 virolaisen arvioidaan työskentelevän Suomessa. Näistä noin 40 000 on muuttanut pysyvästi Suomeen. Viron tilastokeskuksen mukaan vuodesta 2008 vuoteen 2012 Viron työmarkkinoilta hävisi 100 000 työpaikkaa. Ovatko virolaiset ottaneet näin suomalaisten työttömien työt? Suomessa pitkäaikaistyöttömien määrä on viime vuosina noussut lähelle sataa tuhatta.

Ongelmana on myös työmarkkinoiden segmentoituminen paikalliseen ydintyövoimaan ja ulkomaalaisten reunatyöpaikkoihin. Itä-Euroopasta tulevista työntekijöistä on tulossa halpatyövoimaa erityisesti rakennussektorilla. Työntekijöiden työehtojen epätasaisuus merkitsee uhkaa pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskuntamallin pysyvyydelle. Pohjoismainen malli perustuu korkealle työmarkkinoiden osallistumisasteelle sekä suhteellisen tasaiselle tulojen jakautumiselle. Työperäisen maahanmuuton epätasa-arvoisuutta lisäävä dynamiikka murentaa tätä pohjaa.

Markku Sippola
tutkijatohtori
Itä-Suomen yliopisto

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).